

first amendment : 200 jaar persvrijheid in amerika

jan van den bulck

In 1787, drie dagen voor de 'Federal Convention' tot een voorstel zou komen dat, indien het geratificeerd werd door de deelstaten, de Grondwet zou worden van de Verenigde Staten van Amerika, stelde iemand voor er een soort 'Bill of Rights' in te verwerken. Er werd in de ontwerptekst immers met geen letter verwezen naar *persoonlijke vrijheden*.

Toch werd de discussie nauwelijks ernstig genomen, en drie dagen later was er dan ook geen spoor van een 'Bill of Rights' te vinden in het voorstel dat aan de deelstaten werd voorgelegd. De reden hiervoor was niet dat deze rechten door de samenstellers van de grondwet niet belangrijk werden gevonden, eerder integendeel. Er bestonden immers grondige juridische en filosofische argumenten *tegen* zo'n inclusie. Vooreerst was het de opinie van de samenstellers van de constitutie dat elke mens zulke persoonlijke vrijheden van nature had. Men diende dit dus niet meer te vermelden, vooral niet omdat, ten tweede, de grondwet het handelen en de organisatie van *de staat* regelde, wat in principe volledig los stond van het handelen en de vrijheid van het individu (de pers had daarbij geen behoefte aan bescherming, omdat '*the power of congress does not extend to the press*' [Hudon 1963 : 1]), en ten derde was er een sterke strekking die er van uitging dat het expliciet beschermen van zekere rechten gevaarlijk was, omdat het *omschrijven* van een recht vrijwel automatisch het *beperken* ervan inhield. Dat dit onder meer een gevaar in zou houden voor de *vrijheid van de pers*, werd toen expliciet aangehaald (Hudon 1963 : 3).

HET EERSTE CONGRES

In de discussie die volgde op het voorleggen van het voorstel, dook de 'Bill of Rights' steeds weer op. De angst voor een staat die persoonlijke vrijheden zou kunnen aantasten, hing nauw samen met de basisideeën die aan de grondslag lagen van de Amerikaanse staat en van de Revolutie die ze loscheurde van het Engelse thuisland. In Engeland, onder '*common law*', werd de staat gezien als onaantastbaar en soeverein, als '*a supreme, irresis-*

tible, absolute, uncontrolled authority' (Hudon 1963 : 20). Het staatsbelang had daarbij steeds voorrang op de rechten van het individu. *Persvrijheid* was in zo'n systeem onmogelijk : alle kritiek op de staat werd, vooral in de kolonies, uitermate streng vervolgd als onaanvaardbare, strafbare *laster*. Als reactie op de ervaring die men onder Britse heerschappij had opgedaan, werd dan ook aangedrongen op een garantie waardoor de pers gevrijwaard zou blijven van despotische controle door de federale overheid (Zuckman en Gaynes 1983 : 3). In het licht van deze discussie werden in het Eerste Congres van de Verenigde Staten van Amerika twaalf amendementen op de grondwet voorgesteld. Het derde uit de lijst had betrekking op de persvrijheid. Uiteindelijk werden tien amendementen aangenomen zodat het derde het eerste werd. Op 15 december 1791 werd zodoende het *First Amendment to the Constitution of the United States* van kracht dat luidde :

Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof, or abridging the freedom of speech, or of the press, or the right of the people peaceably to assemble and to petition the government for a redress of grievances.

BEPERKINGEN VAN DE VRIJHEID

Het amendement hield een sterke uitspraak vóór persvrijheid in, en werd dan ook een populaire mythe. In tal van culturele uitingen en vooral dan in de populaire cultuur (waaronder de film) kwam en komt het First Amendment als dramatisch thema of als legitimatie regelmatig voor.

Tegelijkertijd zijn de Verenigde Staten ook een zeer intollerante samenleving met allerlei conservatieve, religieuze, en andere groepen, die op allerlei niveaus met allerlei middelen trachten het 'uitzenden' van zekere communicatieve 'boodschappen' te verhinderen. Clark en Hutchison (1970 : 271) geven een opsomming van pogingen om boeken, toneelvoorstellingen, films etc. te bannen, wat blijkbaar evenzeer een basiselement van de Amerikaanse samenleving is. Zo hebben zelfs verenigingen van verkopers getracht de film *'Death of a Salesman'* aan zekere banden te leggen, omdat daarin een verkoper in een slecht daglicht wordt geplaatst.

Zelfs door de personen die het First Amendment opstelden en aannamen, werd met *vrijheid* nooit de vrijheid *eender wat* te zeggen, bedoeld. Hocking (1947 : 10) wijst er bijvoorbeeld op dat de religieuze vrijheid, die door het amendement wordt beschermd, een duidelijke reactie was tegen de opvattingen over staatsgodsdienst zoals die in Engeland heersten, maar bijvoor-

beeld niet inhield dat atheïsme niet langer strafbaar zou zijn. Het enige wat veranderde, was dat er niet langer een bepaald godsbeeld werd opgelegd van bovenaf.

De vrijheden die werden vooropgesteld, waren met andere woorden niet onbeperkt. Censuur werd in principe uitgesloten, maar elke auteur bleef wel verantwoordelijk voor zijn uitingen. Hij kon met andere woorden gestraft worden, als die uiting in strijd werd geacht met bepaalde andere grondwettelijke rechten of vrijheden (zoals het recht op een eerlijk proces).

Wat de beperkingen waren die aan meningsuitingen konden worden opgelegd, hing in de eerste plaats af van de rechters van het hooggerechtshof, die in laatste instantie uitspraken deden (en doen) over de betekenis van grondwettelijke teksten en de juridische geldigheid van uitspraken van lagere rechters. De opvattingen van deze rechters bepaalden en bepalen hoe het first amendment werd/wordt geïnterpreteerd. Hun opvattingen worden doorgaans in een aantal periodes opgedeeld.

Tot aan Wereldoorlog Twee werd een onderscheid gemaakt tussen 'gebruik' en 'misbruik' van het grondwettelijk recht. Sommige vormen van meningsuiting werden als aanvaardbaar beschouwd, zelfs als sommige delen van de bevolking het met zulke uitspraken niet eens waren, of als ze enigszins tegen de overheid en diens belangen ingingen. Andere uitingen werden als een duidelijk misbruik bestempeld en daarom verboden. Men ging ervan uit dat het mogelijk was een duidelijk onderscheid te maken tussen uitingen die 'goed' waren en uitingen die een duidelijk voorbeeld van 'misbruik' waren (Hudon 1963 : 57). Om de theorie in praktijk om te zetten diende men een beroep te doen op een aantal voor interpretatie vatbare begrippen zoals 'slechte bedoelingen' of 'rechtstreekse' versus 'onrechtstreekse' opruiing. Op die manier werd het verboden om tijdens de Eerste Wereldoorlog met opzet valse berichten in omloop te brengen, die militaire operaties van de Verenigde Staten zouden kunnen bemoeilijken, of die van de vijand zouden kunnen helpen, en werd het onmogelijk speeches te houden waarbij de bevolking werd aangeraden geen dienst te nemen in het Amerikaanse leger (Hudon 1963 : 59).

In het verlengde van de Tweede Wereldoorlog en de snel aan belang winnende koude oorlog kwam een andere opvatting naar de voorgrond. De vrijheden van het First Amendment mochten daarbij alleen beperkt worden, als er een 'clear and present danger' kon worden aangetoond. Oorspronkelijk hield dit in dat meningsuitingen enkel strafbaar waren, als ze een duidelijk en onmiddellijk gevaar inhielden voor de nationale veiligheid.

Deze opvatting overleefde echter slechts tot 1950, toen het groeiende anti-communisme en de daaraan verbonden paranoia ertoe leidden dat de rechters vonden dat het niet langer voldoende was een onmiddellijk en duidelijk gevaar in te roepen. Men ging er van uit dat veel sneller moest kunnen

worden ingegrepen, zodat eventuele negatieve invloed op de bevolking in de kiem gesmoord kon worden. Met name het communisme moest volgens hen op alle mogelijke manieren worden tegengewerkt, ook wanneer het ging om verenigingen of meningsuitingen waarvan niet meteen duidelijk was hoe ze een gevaar konden inhouden. Op die manier werd het mogelijk bepaalde categorieën van mensen het recht op vereniging gedeeltelijk te ontzeggen door communistische verenigingen te verbieden en in andere organisaties een clause toe te laten die het communisten verbod lid te worden (Hudon 1963 : 171).

Nadat het meest acute anti-communisme enigszins geluwd was, werd weer een stap teruggedaan. Tijdens de Reagan-administratie waren de laatste rechters van de oude generatie vervangen, zodat er ruimte kwam voor nieuwe ideeën. Sindsdien bestaat er een trend die *het afwegen van belangen* wordt genoemd. De theorie daarbij is dat het hooggerechtshof elk geval afzonderlijk dient te bestuderen, en dat een algemene regel moeilijk op te stellen is. Met het afwegen van belangen wordt verwezen naar de plaats van de persvrijheid tussen de andere vrijheden en plichten van de burgers. Zo is het eveneens een grondwettelijk recht dat elke burger recht heeft op een eerlijk proces. Bepaalde uitspraken in kranten kunnen ertoe leiden dat de jury niet langer onpartijdig kan beslissen, waardoor een eerlijk proces in het gedrang komt. Zulke artikels kunnen dus verboden worden (Zuckman en Gaynes 1983 : 10). Dezelfde auteurs merken echter op dat zo'n *ad hoc* benadering ernstige gevaren inhoudt. Eens immers het principe aanvaard is dat bepaalde uitingen verboden kunnen worden, zonder dat een expliciet beginsel daarvoor wordt vooropgesteld, wordt het gevaar groot voor een escalatie, waarbij steeds meer uitingen steeds sneller onder beperkende maatregelen vallen.

PROBLEMEN

Clark en Hutchison (1970 : 3) sommen de domeinen op waarin persvrijheid soms als een probleem wordt ervaren. Het gaat hem over (1) pornografie en obsceniteit; (2) het openbaar maken van geheimen die de overheid tracht te bewaren; (3) het schenden van privacy en het uiten van laster, en (4) het in gevaar brengen van het eerlijk verloop van een proces. In de praktijk blijkt dat veel van de rechtszaken die verband houden met de media, zich rond deze knelpunten afspelen. Een theorie die er van uitgaat dat het recht op vrije meningsuiting daarom geval per geval moet worden afgewogen tegen andere grondwettelijke vrijheden en rechten of tegen bepaalde belangen van de staat, wordt tegen die achtergrond begrijpelijk. Het beeld wordt echter waziger als een aantal andere problemen eveneens in overweging wordt genomen.

Wat bedoelt men bijvoorbeeld met *vrijheid van de pers*. Met andere woorden: wat is 'pers'? Slaat deze vrijheid op alle media? Niet alle betrokken partijen zijn het daar altijd over eens (Blanchard 1974: 401). De *Radio Act* uit 1927 en later, wanneer ook televisie daaronder moet vallen, de *Communications Act* uit 1934 voeren een voorafgaandelijk te bekomen zendvergunning in voor eender wie een omroep wil beginnen. De vergunning moet om de vier, later vijf jaar worden hernieuwd, en kan altijd geweigerd worden door de F.C.C. (de Federal Communications Commission). Hoewel het in de praktijk vrijwel onmogelijk is voor een omroep om zijn zendvergunning te verliezen, is dit toch een duidelijk geval waarbij media *voorafgaandelijke toestemming* nodig hebben, alvorens tot de 'uiting van meningen' kan worden overgegaan (Powe 1987: 49). 'De Pers' is dus blijkbaar niet voor iedereen en niet altijd hetzelfde.

Verder wijst Barron er op dat discussies over persvrijheid het altijd hebben over de vrijheid van de pers om meningen te uiten. Discussies over persvrijheid gaan altijd over repressieve acties van de overheid tegenover de pers (Barron 1973: 7). De gewone burger komt daarbij echter niet ter sprake. Barron (zie b.v. Barron 1970, 1973) is vooral bekend omwille van zijn mening dat persvrijheid in de eerste plaats een *recht van de burger* is. Het is *de burger* die een recht op vrije meningsuiting heeft. Zoals het medialandschap er nu uitziet, heeft iedereen misschien wel recht op een eigen mening, maar kunnen alleen diegenen die bij een persorgaan horen *ze uitdrukken*. Voor Barron wordt de persvrijheid dan ook niet alleen door de staat of door uitspraken van het hooggerechtshof beperkt, het feit dat de gewone burger in feite nauwelijks toegang heeft tot de media, beperkt de uitingsvrijheid minstens even erg. Barron vertolkt de vrees van die critici die vrezen dat het feit dat de pers en de media bevolkt worden door mensen met een gelijkaardige sociaal-economische positie en achtergrond, ertoe leidt dat vooral de opinies die binnen die 'klasse' leven, in de media tot uiting komen. De meningen die de media verspreiden, zouden dan ook niet representatief zijn voor de gehele bevolking, waarvan zij het recht op meningsuiting beweren te vertegenwoordigen. Vooral in de Amerikaanse maatschappij is dit een ernstige kritiek. De samenlevings- en regeringsvorm van de Verenigde Staten is sterk gebaseerd op het idee van *pluralisme*. Op politiek vlak houdt dit in dat verschillende belangengroepen, waarvan wordt aangenomen dat ze een doorsnede van de maatschappij vertegenwoordigen, strijden om erkenning door de politieke overheid (lobbying). Er wordt van uitgegaan dat er geen tussenlaag is die er de oorzaak van is dat bepaalde groepen geen toegang hebben tot de politieke arena, zodat elke burger die een politiek belang heeft, vrijelijk deel kan nemen aan het politieke leven en kan trachten het besluitvormingsproces in zijn voordeel te beïnvloeden (zie b.v. Cox e.a. 1986: 106vv.). Een gelijkaardige opvatting ligt aan de basis van het First Amendment. Ook daar ging men

er van uit dat met het amendement de 'fair trade of ideas' werd gewaarborgd. Men neemt daarbij aan dat uit het ongehinderd publiek maken van opvattingen een discussie voortvloeit die automatisch tot 'waarheid' leidt, dat met andere woorden in de 'public discussion of ideas' automatisch die idee 'wint', die de hoogste waarde vertegenwoordigt (Zuckman en Gaynes 1983 : 5). Uiteraard gaat deze opvatting niet meer op als blijkt, zoals Barron aanhaalt, dat niet alle ideeën toegang hebben tot het publieke forum.

Een laatste probleem dat in verband wordt gebracht met de persvrijheid, is de bescherming van de journalist en, meer nog, van zijn bronnen. Graham en Landau (1979 : 447) wijzen erop dat veel journalisten beweren hun werk niet te kunnen doen (en met andere woorden dus niet over persvrijheid beschikken), tenzij hen het recht wordt toegekend wanneer ze dat nodig achten hun bronnen te beschermen. De meeste auteurs gebruiken hiervoor de term *Shield Legislation*, wetgeving die het journalisten mogelijk maakt bepaalde bronnen af te schermen. Voor Bennet (1979 : 456) is het basisargument tegen zo'n 'scherm' dat persvrijheid een recht is dat aan alle burgers wordt toegekend. De pers ageert daarbij als vertegenwoordiger van het publiek in de uitoefening van zijn recht op informatie. Volgens de auteur kan men aan journalisten daarom geen bijzondere rechten toekennen zonder ze op die manier te onderscheiden en dus af te zonderen van de gewone burgers. Graham en Landau (1979 : 447) brengen daar tegenin dat heel wat andere burgers zelfs geheimhoudingsplicht hebben, dat het, met andere woorden, dus niet om een erg uitzonderlijke maatregel gaat. Anderzijds is het wel zo dat het achterhouden van bepaalde vormen van informatie in tegenspraak kan zijn met het, eveneens grondwettelijke, recht op een eerlijk proces, waarbij informatie die een journalist bezit soms van belang kan zijn. Voor Bennet (1979 : 455) is de oplossing eenvoudig. Hij verwijst naar de onthullingen in verband met onder andere Watergate en My Lai, die er kwamen zonder beschermende 'Shield Legislation', om aan te tonen dat journalisten zo'n 'scherm' niet nodig hebben om perfect te functioneren. Volgens hem is de pers uitstekend in staat om zichzelf te beoordelen en automatisch de juiste beslissingen te nemen in gevallen waarbij er een conflict optreedt tussen de pers en bepaalde overheden. Tenslotte verwijst hij ook nog eens naar de reeds herhaaldelijk geciteerde opvatting dat het omschrijven van een recht automatisch het beperken ervan zou inhouden. Zuckman en Gaynes (1983 : 238) verwijzen naar de ervaringen in de ruim 25 deelstaten waar regionale Shield Legislation bestaat om een aantal van de problemen aan te tonen die daaruit voortvloeien. De vragen die daarbij moeten worden opgelost zijn : (1) wie wordt er beschermd door zulke wetgeving? Beroepsjournalisten? Elke persoon in dienst van een medium? Elke persoon die een uiting publiek maakt ? (2) Welke media kunnen deze bescherming inroepen? (3) Welke informatie mag men achterhouden, welke niet? (4) Welke rechtbank kan

het recht eventueel opheffen? En tenslotte, (5) gaat het om een recht of een plicht? Met andere woorden : kan de journalist eigenmachtig beslissen wanneer hij het recht uitoefent of er van afziet?

TWEE RECENTE TRENDS

In de laatste decennia zijn twee problemen naar de voorgrond gekomen, die voordien ofwel nauwelijks bestonden ofwel weinig aandacht kregen. In beide gevallen werd er echter reeds geschreven over de evolutie voor ze als een probleem werden beschouwd.

In 1947 merkte Hocking (1947 : 18) reeds op dat de obsessie van de Verenigde Staten voor de massa tot een vernietiging van de persvrijheid leidde. Hij verwees daarmee naar de toenemende commercialisering van de Amerikaanse media, waarbij alleen nog meningen konden worden geuit als ze een groot publiek konden aanspreken. Er werd reeds hoger verwezen naar het feit dat alle aandacht in verband met persvrijheid doorgaans gaat naar pogingen van de staat om die vrijheid te beperken. Een even groot gevaar gaat echter uit van de media-industrie, die sommige vormen van meningsuiting (en sommige meningen) helemaal niet *rendabel* vindt en er daarom geen ruimte voor vrijmaakt. Een klassieke, anti-elitaire repliek op deze kritiek is uiteraard dat er een democratisch element zit in de afwijzing door het publiek van bepaalde soorten informatie. Met andere woorden : als het publiek bepaalde zaken niet *wil* zien, horen of lezen, dan is het niet de taak van een aantal intellectuele snobs om hun elitaire voorkeur de massa op te dringen. Verwijzend naar een vorige paragraaf zou men kunnen stellen dat bij de *fair trade of ideas* sommige ideeën blijkbaar het onderspit hebben moeten delven en zijn afgevoerd, niet door de media, maar door het publiek. Terwijl men zou kunnen aanvoeren dat ook minderheidsopvattingen recht zouden moeten hebben op toegang tot de media (zie Barron!), is er echter nog iets anders aan de hand.

Het is inderdaad in vele commerciële media niet in de eerste plaats het publiek dat bepaalt wat het aanbod is, maar wel de adverteerder. Zo dienden heel wat media tijdens de golfoorlog hun oorlogsverslaggeving (die enorme kijkcijfers haalde) ernstig te beperken, omdat de adverteerders enerzijds afgeschrikt werden door de uitstraling van oorlogsnieuws, waardoor hun reclameboodschap in een negatieve psychologische 'omgeving' zou kunnen komen te staan, en anderzijds door het feit dat bepaalde doelgroepen niet meer werden bereikt, omdat uitlopende journaals en onderbroken uitzendingen het onmogelijk maakten nog te timen wanneer een spot tot bij het publiek geraakte.

Als onderdeel van dezelfde trend wordt eveneens vaak verwezen naar de invloed van *concentratie*, waarbij steeds minder corporaties steeds grotere delen van de media onder hun controle krijgen (zie b.v. Clark en Hutchison 1970 : 3). Over dit aspect is overigens wel reeds een zeer uitgebreide literatuur ontstaan.

Een tweede trend verwijst naar een herinterpretatie van het First Amendment, een opvatting die vrij recent is, maar in feite terug aansluit bij één van de basisideeën die door dat amendement werden uitgedrukt. Voordien werd persvrijheid in de eerste plaats gedefinieerd als het recht van de pers om mee te delen wat het te weten was gekomen. Een probleem daarbij was dat de overheid (de bureaucratie) een natuurlijke drang tot geheimhouding lijkt te hebben. De administratie is er van nature snel van overtuigd dat het onthullen van bepaalde vormen van informatie de staat en - in haar ogen - dus de maatschappij als zodanig schade zou berokkenen. Het probleem daarbij is dat bureaucraten en politici zulke beperkingen meestal liefst zo ruim mogelijk interpreteren (Brant 1970 : 81). De pers aan de andere kant raakte er meer en meer van overtuigd dat ze niet alleen het recht had mee te delen wat ze wist, maar dat ze ook, en zelfs in de eerste plaats, met recht de toegang tot bepaalde informatie kon *opeisen*. Dit principe van *vrijheid van informatie* werd in 1966 zelfs expliciet bevestigd door de 'Federal Public Records Law', die tot 'Freedom of Information Act' werd omgedoopt en bepaalde onderdelen van het overheidsapparaat tot openbaarheid dwong. De wet was echter in de eerste plaats symbolisch en slechts gedeeltelijk effectief. Bovendien wees hij nog maar eens aan hoe het vastleggen van een recht tegelijkertijd de beperking ervan inhoudt, toen bleek dat de *Act* een aantal overheidsdiensten die voordien toegankelijk waren voor de pers plotseling afschermden (Blachard 1974 : 402). Brant (1970 : 75) wijst er op dat de Vrijheid van Informatie niet expliciet wordt gegarandeerd door het First Amendment, maar dat het hele artikel in feite gebaseerd is op dat principe, zoals overigens blijkt uit de verslagen van de debatten die werden gevoerd door de samenstellers van de grondwet. De idee achter de *Fair Trade of Ideas* was immers het zorgen voor een geïnformeerde burgerij, die door zijn toegang tot de nodige informatie zou kunnen komen tot verstandig en verantwoord zelfbestuur (Zuckman en Gaynes 1983 : 5).

Het voorbije decennium heeft een krachtige heropleving gezien van deze opvatting, met name in de discussie die volgde op de Amerikaanse inval in Granada. Tijdens die inval bestond er een volledige informatie-stop. Het werd de pers, die totale vrijheid gewoon was uit de Vietnam-periode, zelfs fysiek verhinderd zelfs maar in de buurt van het conflict te komen. Aanvankelijk waren een aantal media dan ook van plan naar de rechter te stappen om formeel toegang tot dit gebeuren en dit nieuws te eisen. Alleen de angst voor het precedent dat zou worden geschapen mochten ze zo'n pro-

ces verliezen, weerhield de uitgevers er uiteindelijk van hun actie door te zetten (Denniston 1985 : 357). Denniston wijst er op dat met deze claims de houding van de pers definitief gewijzigd is. Waar persvrijheid vroeger werd gezien als de vrijheid verslag uit te brengen en opinies te uiten over de handelswijze van de overheid, ziet de Amerikaanse pers zichzelf aan het einde van de twintigste eeuw zeer duidelijk als een instantie die de overheid effectief controleert en in die zin dan ook expliciet recht heeft op toegang tot eender welke informatie die verband houdt met het handelen van de bureaucratie en de politieke overheid (Denniston 1985 : 358).

BESLUIT

Tot besluit kan men voor wat betreft de persvrijheid in de Verenigde Staten van Amerika twee negatieve en twee positieve trends signaleren.

Vooreerst valt op dat de overheid grote inspanningen levert om bepaalde informatie voor het publiek verborgen te houden. Het zou verkeerd zijn te beweren dat dit soort overheidsingrijpen is toegenomen, zonder harde onderzoeksgegevens. De recente gebeurtenissen in de Golf leken weliswaar sterk op een escalatie van censuur, maar waren in de realiteit veeleer een reactie op de abnormale afwezigheid van censuur tijdens de Vietnamoorlog. (Men kan in Denniston [1985 : 361] lezen dat na de inval in Granada overleg tussen overheid en pers heeft plaatsgevonden, op basis waarvan het 'pooling'-systeem is ontwikkeld dat tijdens de Golfoorlog is toegepast en dat de journalisten dus eigenlijk niet zo had mogen verrassen.) Bepaalde onderwerpen zijn vrijwel steeds aan censuurregelingen onderhevig geweest. Elke periode heeft bovendien zijn eigen gevoeligheden. Zo trachtte men in de zeventiger jaren zoveel mogelijk om rassenrellen en -conflicten uit de pers te houden (Clark en Hutchison 1970 : 11).

Een tweede negatieve ontwikkeling die evenmin nieuw is, is de economische concentratie. Hoe en in welke mate deze concentratie de verscheidenheid in de pers en in de media in het algemeen beïnvloedt, is ondertussen uitgebreid onderzocht en becommentarieerd. Een tweede economisch element is de toenemende commercialisering en de daarmee samenhangende rationalisering van de media, waarbij minderheidsopvattingen of opvattingen die een voor adverteerders oninteressant publiek aanspreken, het moeilijk vinden zich nog te laten representeren in/via de media.

Een positieve evolutie is het feit dat men het begrip persvrijheid steeds meer is gaan vertalen als een *recht op informatie*. De burger en, dus, de journalist heeft in die optiek niet alleen het recht zijn mening te uiten en

te publiceren wat hij weet, het First Amendment geeft hem ook het recht actief informatie te zoeken en zelfs op te eisen.

In die zin biedt, ten tweede, het commerciële karakter van de Amerikaanse pers ook een zekere garantie voor de persvrijheid. Het belang hoge publicatiescijfers te halen, heeft geleid tot een wedloop voor primeurs, een cultuur van onthullingen, waarbij het bekendmaken van schandalen een garantie is geworden voor een stijging van de omzet. Terwijl het uiteraard nog steeds zo blijft dat bepaalde minderheidsopvattingen slechts moeilijk toegang verkrijgen tot de massamedia, garandeert deze 'cultuur van onthullingen' een zekere onafhankelijkheid ten opzichte van (en dus controle op) de overheid.

Of de, door deze commercialisering gecreëerde, oppervlakkigheid van sommige Amerikaanse media niet eveneens een bedreiging inhoudt van de uitingsvrijheid, en of dit het soort pers is dat de makers van de Amerikaanse grondwet voor ogen hadden toen ze hun 'First Amendment' aan de basistekst toevoegden, blijft natuurlijk de vraag, net zoals men zich kan afvragen wat er gebeurd zou zijn indien de stichters van de Amerikaanse staat het - zoals eerst de bedoeling was - toch niet nodig hadden gevonden zo'n clause in de constitutie op te nemen.

LITERATUURLIJST

- Barron, J. A. (1970), Access to the press : A new first amendment right, pp. 421-461 in Clark, D. G. en Hutchison, E. R. (Eds.), *Mass media and the law : Freedom and restraint*. New York, Wiley-Interscience.
- Barron, J. A. (1973), *Freedom of the press for whom? The right of access to mass media*. Bloomington, Indiana University Press.
- Bennet, C. L. (1979), The potential dangers of shield legislation, pp. 455-457 in Blanchard, R. O. (Ed.), *Congress and the news media*. New York, Hastings House.
- Blanchard, R. O. (Ed.) (1979), *Congress and the news media*. New York, Hastings House.
- Brant, I. (1970), The constitution and the right to know, pp. 73-85 in Clark, D. G. en Hutchison, E. R. (Eds.), *Mass media and the law : Freedom and restraint*. New York, Wiley-Interscience.
- Clark, D. G. en Hutchison, E. R. (Eds.) (1970), *Mass media and the law : Freedom and restraint*. New York, Wiley-Interscience.
- Cox, A., Furlong, P. en Page, E. (1986), *Power in capitalist society : Theory, explanations and cases*. Sussex, Wheatsheaf.
- Denniston, L. (1985), Planning for future Grenadas, pp. 355-362 in Hiebert, R. E. en Reuss, C. (Eds.), *Impact of mass media : Current issues*. New York, Longman.

- Graham, F. P. en Landau, J. C. (1979), The federal shield law we need, pp. 447-445 in Blanchard, R. O. (Ed.), *Congress and the news media*. New York, Hastings House.
- Hocking, W. E. (1947) *Freedom of the press : A framework of principle*. Chicago, University of Chicago Press.
- Hudon, E. G. (1963), *Freedom of speech and press in America*. Washington D.C., Public Affairs Press.
- Powe, L. A. (Jr.) (1987), *American broadcasting and the first amendment*. Berkeley, University of California Press.
- Zuckman, H. L. en Gaynes, M. J. (1983), *Mass communications law in a nutshell*. St. Paul (Minn.), West Publishing.